

АЛЕКСАНДЪР КАРАПАНЧЕВ

СТАПЕН КРОЙД

chitanka.info

На 120 километра югоизточно от Сан Франциско се гуши най-обикновено петмилионно градче със звучното име Аболидо. От многобройните си братя-близнаци по земното кълбо Аболидо се различава само с полуизчерпаните си волфрамови мини и Национална библиотека, посветена изключително на поезията.

Една сутрин директорът на библиотеката Стапен Кройд, едва нахълтал в своя кабинет, се хвърли към видеофона. Юмруците му без почивка барабанияха върху бюрото, докато чакаше да го свържат с Халидж — негов приятел от детинство и главнокомандващ градския Щаб на антифонните войски.

Въпреки заглушителите, максимално забити в ушите му и хвалената като непроницаема тапицерия на кабинета, Стапен Кройд долавяше тракането на влакове по безкрайни линии. Нито за секунда не спираха току над главата му да бучат самолети, протяжно да вият корабни сирени, в невъобразим коктейл се сливаха пълчища радио и стереовизионни програми. Налудничави остриета разкрояваха ламарина, разбичкваха отвратителни пискливи трупи, трошаха се чинии и макар всичко това да бе смекчено, на директора му се струваше, че чува кръвните си телца да се пръскат със същия несекващ ритъм.

На екрана засияха пагоните на Халидж, измести ги триъгълно лице с безкръвна чертичка вместо устни.

— Хелоу, Кройд! — раздвои се чертичката. — Какво ново?

Стапен усети как леденият поглед на главнокомандващия опипва заглушителите и увисналите под очите му торбички, подобни на размазани боровинки. За момент му се прииска да счупи екрана, сякаш той беше прозорец, до който се е лепнала уравновесената мутра на Халидж.

— Не крещи така! — процеди Степен Кройд. — Твоята служба работи безупречно, все едно че гърлото ти е в мозъка ми!

— Накратко? — срязва го Халидж.

Върху тавана се посипаха килограми стоманени топчета. Загърмя електронна китара, полицейска кола изви и нацепи тъпанчетата на Кройд на сгърчени лентички.

Всяко обмисляне бе фатално, Халидж можеше ей сега да се изключи. С мъка Стапен преглътна, преглъщането му отека като пукнат балон. Леденият поглед отсреща го смазваше. А ако не беше

старото им приятелство, директорът не би могъл и на толкоз да разчита.

— Прати незабавно един екип вкъщи! — изстреля Кройд. — Патронът ми се износи половин година по-рано от предвиденото, полудявам!

— Разбрах! — и екранът мигом угасна.

Отри челото си, потта веднага го обля отново. Чувстваше, че се носи в бучащия въздух. Положително нервите му приличаха на изтръгнати с корена и захвърлени бурени, ала колкото и да е странно — още живи. Люшкаше се между пневматични чукове, камиони, задъхани над главоломни стръмнини, непрестанни плачове, кикот, свирки и чудовищна музикални инструменти, които развиваха изтриващи всякаква мисъл мутирали теми.

„Преувеличавам — въздъхна той. — Една нощ прекарах без патрон и скоро ще трябва да събирам останките си.“ Счу му се, че стържат огромни зъбчати колела. Те бавно, с наслаждение се въртяха; между зъбците им хрущяха минутите, нервните му клетки, цялото му изтръпнало тяло. Оборот след оборот колелата трупаха долу ръждива кал — смления директор на Националната библиотека, посветена изключително на поезията.

Започна снощи към 19 часа. Отначало се вклини тананикане. Тананикаха поне стотина човека на разни езици: древни епохи, плажове, където отливът реди гирлянди от раци и водорасли, невкусени битиета, може би хубави за теб. После заваляха стъкла, присъединиха се бетонобъркачки, печатарски машини, колосални като Великденски статуи. Невидими хора се караха, биеха, разискваха, мърмореха — почти винаги отломки от общуване, подлудяващи с фрагментарността си, с безсмислието си в крайна сметка, както се струваше на Кройд.

Това не бяха маскираните все пак със заглушители и тапицерия шумове, които днес го обсаждаха в кабинета му. Същите средства ги имаше и в апартамента му, но когато патронът отказа, за кой ли път се получи изкривяване в полифоничното поле на Дампер и нищо не можеше да помогне. Звуците станаха безмилостно автентични. Жена му и дъщеря му припаднаха. Знаеше, че и да се обади в болницата, гласът му ще ечи там не по-разбираемо от гръмотевица. Медицината бе вдигнала ръце от подобни случаи. Да седне в такова състояние в

аеромобила си, не смееше. Невъзможно е да се предвиди какво ще му поднесат недоописаните дамперови ефекти. Да отиде при някой съсед, приятел, роднина — щяха да го изгонят, защото бученето ще го придружава вредом. Видя се отрязан отвсякъде. Просна се на килима и зачака разредка, която следваше да настъпи най-много подир едно денонощие, тогава излъчванията на антифонните спътници щяха да окажат въздействие.

То би могло да трае само няколко минути и Стапен Кройд трябваше да го издебне, за да напусне този ад.

Лежеше парализиран, с разраснат слух, който разнищва струите на тътнещата лавина. „Аха! — казваше си. — Сврхзвукот самолет. Двадесет мотоциклета, достатъчни са да събудят цяла заспала държава. Реве бебе. Още едно и още през евтините стени. Карат се, за какво се карат? Мултисинтезаizer. Картечници. Гаубици. Навярно взривът в Хирошима. Затръшват се врати. Армия клозетни сифони. Барабани. Децата си празнуват, а ние ги зяпаме от балконите. Старт на рали. Пресов цех. Компресори се тресат. Хепънинг, артистът движи ципа си пред микрофон — сякаш, локомотив те връхлита. Пак плачат. Махленски смях. Машини за мозайка. Парен гатер. Дискомаратон. Осведомителен бюлетин оглася простора. Чаткане на вилици. Жена вика. Жорж. Ракети...”

Дали друг в Аболидо чува точно същото не беше сигурен, главата му раждаше децибели вместо мисли, отгоре на всичко звуковите капани биваха често пъти строго индивидуални. Богатата действителност бе способна да предложи на човека, когото прегръщаш, треперенето на водопроводни тръби, пък на тебе — клаксони, безмълвие или танкове по паваж. Тук професията, натурата ти, годините играеха свои загадъчни роли.

Изведнъж се обади нежна цигулка. Това беше равносилно на тишина, това е тя, разредката в полето на Дампер. Кройд се закикоти. Щом спря с премаяло от болка гърло, мелодията продължи да се лее като шепнеща лунна светлина. Разбра, че всъщност отдавна слуша тази цигулка, че може да пропусне разредката и веднага излезе навън. Почувства се съвсем разбит, едва убеждаваше краката си да пристъпват. За управление на аеромобила не можеше да става никакъв въпрос. Бе 3 без 15.

Улиците на Аболидо пустееха, вледенени в дежурното сияние на рекламите. Часовникът над кръстопътя му напомни огнена медуза, препасана е черен колан. Стапен Кройд не усещаше студа и пъплеше. В гърдите му полека скочеше благодарност към живота. Наоколо цареше тишина. Тя разкървавяваше слуха, докато малко от малко свикна. Вече имаше план, изтръгнат от полустопения му мозък с дълги последни усилия. Трябваше да прекара остатъка от нощта на улицата и стане ли 8, да бъде в кабинета си, та да се свърже с Халидж; в Щаба действаха специални филтри, главнокомандващият ще го раз бере. Можеше и доста по-рано да иде в библиотеката, ала не беше сигурен, че организъмът му напълно е отреагирал на преживяното и дали някое чудовищно изкривяване няма да го унищожи при влизане в затворено пространство.

Откри, че зрението му се нормализира, когато почна да забелязва и други субекти из нощния град. И те блуждаеха досущ като в странен сън. Никой не смееше да заговори никого, всеки се съживяваше във внезапната тишина. Силуетите се разминаваха безгласно, сякаш кукли. Погледите нямаха сила да разграничат индивидуалното у срещаните хора. Тук-там бродеха екипи от антифонните войски, облечени в тройно уголемяващи ги сунгерести костюми. Войниците носеха мътно проблясващи фунии, които засмукваха и най-крехката шумова частица. Стапен знаеше, че звуковият товар се натрупва в контейнери. Контейнерите се изстрелваха Космоса, иначе отърване нямаше.

Повървя около час, разминавайки се с много сенки на себеподобни, и приседна в безлюден парк. Тутакси схвана фаталната грешка. Нападнаха го хиляди пищеци машини. Неистово, без паузи, тракаха, звъняха, скърцаха. Чукчетата им наслаяваха по всяка негова клетка милиони нокауты. Разбира се, директорът не представляваше изключение. Пълната глухота бе привилегия единствено на мъртвите; слухът, стъпканото отколе сетиво, се израждаше у мнозинството му съвременници в неописуема чувствителност, готова да регистрира дори драскане с нокът от сто метра, стига да попаднеш в безбройните дамперови кривини.

Кройд събра омекналата си воля и побягна от парка. Ударите намаляха, изчезнаха. Отново заструи лунната цигулка. Зрението му все по-бързо се възвръщаше, по призрачни ъгли, от пресечки и площади тичаха тушовите скици на хора, озовали се като него в поредната

клопка. Спомни си, че го бяха блъскали; вероятно спринтираха от падането на мрака.

Той се поучаваше от примера им, но и сам се натъкваше на пъстри засади. Цели булеварди ехтяха подобно бойни тръби, тъкачни станове, трактори, безкрайно верижно ромолене на бронетранспортъори, неуморни печати и перфоратори, триони. Имаше тротоари, огласяни от неспирно лудо цвърчене на месо в кипяща мазнина — кухни-комбинати обхващаха населението. Имаше улични платна, където невидими ковачи ковяха океани от пирони; други изчукваха ламарината на аеромобили. Пред някоя жилищна кула плющяха камшици, йерихонски бас сечеше нощта с кънтящо „Дий!“. По-нататък съскаха исполински пулверизатори, трещяха аплодисменти, не преставаха да туптят топки. От време на време се срутваха корниз, керемиди, даже стени, разядени от средата си вън и вътре.

И прогонените от своите домове аболидци притичваха през тези зони като през пламъци, отдъхваха в относителна тишина — и пак хукваха.

Зазори. Появиха се още антифонни екипи. Стапен Кройд осъзна, че преди е вземал машините им просто за промъкващи се групи от човешки сенки.

Както и през нощното бдение, хората се разминаваха безучастни един към друг, изскубнали се или потъващи в пропастите на алчната полифония. Над фирмите на заведения, магазини и учреждения, пламтяха индекси: 30/20; 5/2; 0/0 и т.н. Първото число означаваше гарантираните от антифонните инсталации минути на нормална звукова картина. Второто число оповестяваше, че след тези минути-оазиси следват еди-колко си минути дамперови изненади. Патроните в повечето случаи бяха ефективни само в тесния семеен кръг. А 0/0 бяха безнадеждни обекти, без никаква защита, оставени на произвола.

Стапен закуси в една сладкарница с индекс 50/60. Докато дъвчеше сандвича в пресъхналата си уста, срещу него пулсираха 25, 24, 20 — толкова и толкова до евентуалния набег.

Най-после нахълта в своя кабинет и се свърза с Халидж, който тъкмо започваше ново дежурство.

Мечтаеше как привечер ще се върне вкъщи, как ще го посрещне поправената тишина... Изведнъж възникна напращяла жена с лъскави

пастелни мустачки. До единия си тестен хълбок тя крепеше леген и мятеше в него прибори, които събираше от масите в далечна почивна станция. Приборите тракаха диво, жената веселяшки сееше грохот. Върху бюрото на Кройд кацна писмо. Нервите му бяха преобразили звънчето на пневматичната поща в свирепа какофония.

Пишеше му Харолд Лерънз, предишният директор на Националната библиотека за поезия.

Лерънз днес бе един от най-известните американски интелектуалци. От няколко години той живееше в херметичен апартамент, поддържан от балон в стратосферата. На „сушата“ (според любимия си израз) слизаше твърде рядко. Семейство, писателство, преводи от десетина езика — това беше съдбата на този стратосферен отшелник. Всяка година пускаше по два романа, в тях описваше битието във фантастични въздушни градове, далече от лабиринтите на Дампер. Книгите му мигновено ставаха бестселъри, осигурявайки му средства за чудатия избор горе; най-богатите копираха неговия пример в луксозни балонни жилища — там гостите бяха нежелани, понеже донасяха полифонични зарази.

Сега Харолд Лерънз, „великият пророк на въздушното човечество“, молеше да му набавят някои материали за лирична антология, над която работеше отдавна. „Тя ще се нарича «Словата на кристалното мълчание» — обясняваше Лерънз — и ще включва стихове от всички епохи, където тишината е един от основните образи. Заглавието го открих у българския поет Димчо Дебелянов, вдъхновен майстор на елегията. Той заслужава да бъде представен с голям цикъл, но за жалост не разполагам с творбите му в оригинал...“ Бил много напреднал със славянските езици, нека колегата Кройд му изпрати на посочения адрес Дебелянов на български, имало го някъде в хранилищата на Националната библиотека.

Стапен смачка писмото. Изплуваха старинни асоциации на облаци вишнев цвят, те се носеха ярко-бели, едва напръскани с кръв, завихряха се, бучаха. Какъв подарък от стратосферния Крез! Да дойде, пък да си търси българина; Стапен Кройд нямаше сили да се занимава с нищо. И бездруго още преди шест години целият персонал на библиотеката му бе отнет и превърнат в антифонна рота. После, „за повисши цели“, го лишиха от електронната картотека и размножителите, компютъра за следене обаче оставиха. Справяше се самичък с все по-

редките посетители, поръчки и оформяне на новополученото. А някога дори пишеше есета за любимите си поети. Някога! Взе да си припомня как Халидж му втълпяваше защо светът се е променил тъй поразително в сравнение с двадесетия век.

Наследство от дедите ни, казваше Халидж и в ледения му поглед се мяркаше дива омраза. Под ударите на своя пост той, вълшебният приятел от детинството, беше заприличал на полуфабрикат. Дедите ни не са си правили достатъчно сметка, че тишината може да се замърсява, както се замърсяват водите, въздухът, почвата, организмите. Мислили са, че тишината на нашата планета е неизчерпаема и ще понесе всичко. И хвърляли, хвърляли боклук, в дремещите ѝ недра, докато подир толкоз столетия тя се събудила и почнала да ни връща онова, с което сме я затрупвали. И ако до Първата световна война положението било далеч от критичния накал, то през втората половина на ядрения век учените вече се догаждат. Обществото повдигнало слаб глас за самозащита, ала спонтанните усилия били пренебрегвани от прекалено спокойствие, от нехайство, прикривано с министерски постановления, с безкрайни измервания и хилави рационализации. Нима от десетдневки за борба против шума може да се изкове целебно острие? Дампер се ражда през 1992 година, тридесет години по-късно той има предоволно материал да обоснове теорията си. Двубоят заяква, но кога ще победим и дали ще победим, никой не знае.

Една дамперовска хипотеза гласи, че ще ни нападнат не само шумовете отпреди два века, ами ще се съживят и ще ни връхлитат звуковите лавини на всички ери.

Планетната тишина издъхва, макар днес ние да се превръщаме все по-дружно в неми силуети, да сподавяме децибелите от всякакъв произход, дърпайки надолу нивото на своята цивилизация, чиято пещ често се е палила с трясъци и вой. Това ни завещаха дедите: да се връщаме назад по пътя, за да оцеляваме. Истинска тишина в наше време е останала мъничко, по най-високите планински върхове, в шепа пещери, на океанското или атмосферното дъно — и ние постоянно я намаляваме. Стигна се дотам, че жалка счупена чиния може да ни прозвучи като изстрелване на ракета!

Стапен Кройд бе положил глава върху бюрото си и в плен на Халиджовите разяснения чакаше да дойде обяд. Вишневите облаци отново нахлуха в кабинета, застъргаха отвътре черепа му, някъде из

грамадните депа на библиотеката един том сам си шепнеше кристалните слова на безмълвието — кой ли да го чуе, кой ли да го търси? Като пребито куче директорът се смъкна в бара, залъга своя немощен глад и пак зае същата поза над бюрото. Навярно сега в стратосферата девствен сън люлееше Харолд Лерънз и неговите последователи. Кройд нямаше желание да пипне нищо, по-голямата част от заплатата му отиваше за изплащане на патрони, трябваше да бъде тук.

Представяше си как екипи (близо една десета от човечеството се беше вляла в антифонните армии) изпомпват шумове от какви ли не планетни кътчета, подобно пчели събират капчици тишина от най-невероятни места: от дънери, широки колкото стая, от скали, цветя, риби, от слънчевата светлина. В младостта му бяха на мода сурдокамерите на всеки уличен ъгъл. Цели кули и апартаменти се преобразяваха в сурдообиталища; сетне изгряха патроните, малко по-евтини, свързани не с такива трудни архитектурни преустройства. Ракети донасяха порции тишина от Космоса за най-видните клиенти, въобще цивилизацията отдаваше повечето си енергия да кърпи скъсаното от дедите...

И ето го у дома!

Халидж бе удържал воинската дума. В хола висеше нов сребристо-черен патрон. Стапен Кройд се изтегна блажено и заспа. Последната му мисъл преди жадуваното безсъзнание беше, че жена му и дъщеря му сигурно спят още от финалното навинтване на патрона. Сънува, че препрочита любимия си Колридж под единствения съпровод на прелестно шумолящите странички и собственото топло дишане.

Събуди се призори. Двете жени продължаваха лакомо да спят. Разтвори Колридж и с него посрещна неделната сутрин. Напълно свободен, реши да навести гроба на своите родители. Кипенето на водата за чай, слабото пукане на ушите му, докато закусваше, сърбането на чая, потракването, чисто и елегантно, на ножа — всичко му доставяше лековито удоволствие в тишината на кухнята. То приличаше на скъпоценности, които бавно, до съвсем тънкото осезаване и отпечатване в паметта, той галеше между тръпнещите си пръсти.

Аеромобилът го свали пред гробищата на Аболидо. Те бяха изпомпани от ефектите на Дампер и оградени със звукобариера, същата, за която проектантът ѝ стана Нобелов лауреат. Цената на бариерата беше астрономична. Над входа дъга от лазурни букви с подходящ, шрифт напомняше: „Ако не бъдете погребани тук, все едно че целият ви живот е минал напразно!“. Знаеше, че това е обикнатото място за разходки на аболидци, но напоследък се влизаше само със специален пропуск в определени часове на седмицата.

Есента щедро разпръскваше бои върху пищните цветя и дървета, чиито корони образуваха дълбоки сводове от златна, червена, уморена резедава светлина. Миришеше упойващо на влажна пръст, на гъби, восък и рози. Край алеите в огромни саксии от стари автомобилни гуми се смесваха здравец и богородички. Стори му се, че ей сега гумите ще се отърсят от техния накит, за да се понесат в нелепо-магичната треска на скоростта. В кристалната тишина достигаха отдалече обичайните стонове, хлипания, въздишки. Над тях обаче се извисяваха удари с кирки по пластмасови надгробни плочи, шумоленето на преобръщана земя, запъхтяно дишане, когато усилията те обливат в пот. Кройд почна да открива, че мнозина се подаваха до пояс или шия от издълбаните ями. Ванилено жълтееха разхвърляни кости.

Спря се и запита един човек по фланелка и гащета защо е туй копане. Онзи го изгледа съжалително. Имало слухове, че неотдавна антифонните войски били сложили подземни инсталации да изпомпват тишината от гробищата. Някои вече се оплаквали, че при гробовете на близките им ги нападат познатите разнообразни пропадания на Дампер. И човекът се наведе в ямата, после изкара бежов череп, не по-голям от дюля, със сочен чернозем в очните кухини.

Стапен Кройд вдигна рамене и продължи. Глупави дрънканици, слухове, непроверени и несмислени слухове. Нима ще се намери потих кът за старинните мили кости? В едната си ръка носеше теменужки, с другата поглаждаше брадата си. Тя едва пращеше, покрай мелодията ѝ мъжът се наслаждаваше на чувството за собствено здраве, за уют. Сподиряха го ударите на кирките, мътният лъсък на лопати, които изстрелват откоси пръст.

Майка му обожаваше теменужките, сравняваше ги с шарени личица, рисувани от дечурлига. Казваше, че и той като дете рисувал

подобни лица — теменужкови. Чувахе се бълбукането на отсрещния извор. Струята му — спокойна, бистра, леко тръпнещ език от планински кристал — разправяше приказки за някогашни излети. Тогава дребосъкът Стапен риташе по поляните консерви от „Лънчънмийт“, а баща му винаги се връщаше с пълно котле боровинки.

Малко преди да застане край гроба на своите родители, Кройд изведнъж се озова в истинска полифонична пропаст. Там имаше сякаш от всичко: ридاءещи сирени, пухтящи влакове и съдиращи небето самолети, плачове, караници, прекъслечен бълбреж, тракаха врати и пулове на табла, банциги пронизваха столетни трупи, деряха се бебета, не млъкваха гаубици и танкове със смразяващото ромолене на безброй стоманени гъсеници, сифони, хепънинги, бюлетици, някой крещеше, че го пререждат, космодруми, топки, взривове от аплодисменти, клокот на събуждащи се вулкани, пирони се забиваха в клетките ти, сомнамбулно пукане на коледни играчки с формата на кръвни телца...

По изражението на жената, прегърбена до съседния гроб, Степен Кройд проумя, че това не са халюцинации, нито индивидуална пукнатина, макар че последното надали би го успокоило много. Хвърли теменужките и хукна назад. От най-близката кабина взе връзка с Халидж. Нищо че бе избягал от ограбения гроб, ефектите на Дампер продължаваха с нарастваща мощ да го преследват и докато включат Щаба на антифонните войски, надраска с изстинала ръка на едно листче, което показва пред ледения триъгълник на Халиджовата физиономия: „Гробът на моите старци е изпомпан. Нареди веднага да го възстановят. Парцел 87, алея 202.“ Главата му се цепеше, полусмляната закуска надникна високо в гърлото му, имаше чувството, че светът се пръска, гине, никакви специални филтри не можеха да действат в Щаба.

Халидж му протегна листче, където пишеше: „Парцелите 60–100 са безвъзвратно изпомпани. Невъзможно е да се възстановят.“

„Нима — осмели се да попита Кройд — патроните, произведени вчера, са напълнени от тези парцели?“

„Всички — отговори му главнокомандващият, странно зяпнал го в устата. — Остър недостиг. Решихме, че е по-добре да вземем от мъртвите. Нали те пък са взели от потомците си.“

„Може би тишината въпреки е същата, която е царяла над гроба на моите старци?“

Вместо листче с отговора Халидж се завъртя, пагоните му изпълниха екрана и след миг овалът угасна.

Замаян, Стаден Кройд чу до себе си тътнеш банциг. Лентата му, изглежда, имаше зъбци, големи като мамутови бивни, мина право през коленете му и той се свлече в кабината. Вече не чуваше нищо.

Не разбра как подир малко обширните аболидски гробища, изпомпани до капка от подземните инсталации, се провалиха в дамперова бездна. И най-нежната струйка от връхлетялата лавина беше бясното тичане на хилядите граждани, които побягваха от гробовете. Безкръвните им лица се сливаха в облаци вишнев цвят, завихряха се лудешки и чезнеха.

Целия ден никой не надзърна при рухналия директор на Националната библиотека, посветена изключително на поезията. Вратата зееше отворена и златистите листа бавно засипваха подпухналата маска на Стапен Кройд.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.